

DACIA ORTODOXA

Dr. Zamfir Mihai

Motto: A fi in randul lumii inseamna a nu fi in urma ei, si acest lucru este bun.

Dar a voi sa ajungi in randul lumii atunci cand deja esti cu mult inaintea ei...

Crestinismul ortodox al romanilor, care le este o trasatura nationala istorica, este un fenomen extrem de particular, aparitia sa fiind consecinta exclusiva a unor situatii de o incontestabila unicitate. Este motivul pentru care acest ortodoxism ar fi meritat mai curand o tratare intemeiata pe particularitatile istoriei romanilor decat una intemeiata pe reteta generala a aparitiei crestinismelor europene. In acest sens deosebit de periculoasa pentru stabilirea adevarului a fost ipoteza crestinarii romanilor. Aceasta, din ipoteza de lucru, o pozitie stiintific corecta, a fost proclamata concluzie, sarindu-se in mod nesiintific peste cuvenita demonstratie, astfel incat procesul, din cautarea adevarului a devenit falsificarea adevarului. Trebuie sa spunem spre cinstea lor (si nici nu ne asteptam sa fie altfel) ca au existat si exista si clerici si istorici care au privit cu rezerve teoria convertirii insistand asupra necesitatii tratarii problemei si din punctul de vedere alternativ al continuitatii. Inainte de a examina acest aspect ar fi poate corect sa facem un tur de orizont asupra instalarii crestinismului in jurul Daciei, indiferent de confesiune. Incepand din occident vom constata ca in Ungaria si Polonia catolicismul se instaleaza prin instituirea a doua regate apostolice, regii momentului impunandu-si supusilor religia care punea coroana pe capul acestor regi.

In ceea ce ii priveste pe rusii chievieni (si mai apoi pe toti) acestora ortodoxismul bizantin le este impus cu pretul unor masacre de proportii genocidare de catre cneazul Vladimir pe care istoriografia oficiala ucraineana il numeste "cel Sfant". O vocatie ortodoxa de mase care nu mai necesita niciun comentariu. In privinta bulgarilor, atat ortodoxismul victorios cat si catolicismul perdant, nu au fost nimic altceva decat afaceri politice, principalul scop al momentului fiind represiunea salbatica impotriva dacilor balcanici majoritari pe care ii percepeau drept un pericol de moarte pentru statul lor cu foarte subrede temelii demografice. In fine, nici sarbilor nu li se poate imputa un ortodoxism structural ci mai curand unul de oponent confesional antivalahic, functiunea de etnocid mentinandu-se fatis pana in zilele noastre cand biserica ortodoxa din Serbia a ramas cel mai violent mijloc al deznationalizarii romanilor.

In ceea ce priveste biserica ortodoxa greaca aceasta manifesta o impresionanta tendinta a caracterului sau hegemonic si xenofob. Ea s-a nascut antidacica, a fost antivalahica si a ramas antiromana fiind instrumentul statului grec de eliminare a tot ceea ce este negrecesc. In ceea ce priveste nivelul ortodoxismului grecesc antic putem spune fara nicio retinere ca patria atator chipuri cioplite si locul atator martiri recomanda acest ortodoxism ca pe unul destul de subred si pentru care termenul de edificare prin convertire este unul corect.

Conchizand, putem spune ca toti acesti vecini ai nostrii au fara exceptie un sef convertitor care a incheiat cu respectivele biserici un contract politic de convertire prin care, in schimbul trecerii la respectiva religie se obtinea recunoasterea statului si, implicit sau explicit, binecuvantarea pentru eliminarea bastinasilor de neam dacic. Altfel spus, e greu de afirmat ca fenomenul ar fi mai mult religios decat politic, desi la drept vorbind, elementele politice se vad cu usurinta in timp ce elementele religioase cu foarte mare greutate. Prin contrast, in privinta dacilor, adica a romanilor, istoria nu cunoaste vreun asemenea monarh care sa fi facut un astfel de contract politico-religios cu Bizantul, desi chiar si tentative esuate de instalarea catolicismului in spatiul poporului nostru se cunosc. In ceea ce priveste "crestinarea" stramosilor nostrii de catre Sf. Apostol Andrei exista unele semne de intrebare, si in niciun caz neinsemnate, peste care se trece cu o lejeritate foarte greu de inteles. Astfel, nu este pentru nimeni un secret faptul ca Sf. Apostol Andrei a propovaduit in Scitia Minor. Si tot asa de notoriu este si faptul ca aceasta (i.e. Scitia Minor) era la marginea imperiului dacic, acolo unde, in mod fizic, se termina pamantul dacilor, caci acolo incepea marea. Si cum pe vremea aceea Radiodifuziunea, Televiziunea si Internetul inca nu-si pusesera problema de a participa la diseminarea accelerata a crestinismului (ce sa mai spunem cel de rit ortodox) ne este destul de greu sa intelegem cum peste noapte, de la malul marii crestinismul se instaleaza in Maramures, unde pana in ziua de azi nu-l auzim pe "Slava Domnului" (formula jumatate slava –jumatate "latina") ci pe "Laudam pe Domnul nostru Isus Hristos", lunga formula "latina" rostita ca salut atunci cand se intalnesc pe drum doi tarani inculti care nu se cunosc asa cum nu cunosc nici latina literara din care pare scos lungul lor salut.

O fi vreo minune... .

Da, este o minune dar de alta natura. In fine, dupa ce realizeaza acest miracol de convertire totala a unei mari natiuni, inexplicabil la modul concret istoric, parintele " proaspetilor" sai fii sufletesti in loc sa-si consolideze opera si sa-i indrume pe calea spinoasa a "noii" credinte nu gaseste altceva mai bun de facut decat sa le intoarca spatele plecand la Patras (in Grecia) pentru a-si incorona viata cu o moarte martirica.

Altfel spus Sf. Apostol Andrei nu numai ca isi trateaza opera de convertire cu superficialitate si fara simt de raspundere bifand actiunea si parasind terenul luptei cu necredinta, dar in goana dupa un CV convenabil se duce tocmai acolo de unde le venea dacilor lumina "adevaratei credinte" adica in Grecia-patria idolatriei. Cidat, nu ? In fine, dar nu in ultimul rand, plecarea la Patras pare ca era consecinta unui fapt destul de cert. In Dacia nu prea era rost de moarte martirica, pe aceste meleaguri nimeni neputand , nici pana azi, sa vorbeasca despre vreun act de prigonire a crestinilor. Si nicio grija, ca daca exista asa ceva nu scapau cronicile bizantine prilejiul sa strige ca din gura de sarpe despre nelegiuita fapta a barbarilor si paganilor daci. In acest sens lucrurile sunt chiar si mai surprinzatoare, aparand o ultima intrebare. Este notoriu faptul, consemnat de scriitorii antici ca dacii aveau o preotime foarte numeroasa (fapt privit cu ironie, ca o curiozitate) impartita in doua categorii: pustnicii si ceea ce azi am numi preotii parohi. Conform unei logici comune o asemenea preotime ar fi urmat sa exercite un control absolut asupra poporului pe care, deci, il putea manevra in mod discretionar. Deci cu un asemenea control, si presupunand ca dintr-un asemenea control clerul dacic isi asigura o pozitie domonanta si material avantajoasa, cum se face ca acest cler accepta noua religie fara a mobiliza poporul contra ei ? Situatiia ridica doua probleme.

Cat de noua ere noua religie ? si cat de atasat era acest cler de asa zisele avantaje materiale ale pozitiei sale ? Probabil ca ar trebui sa raspundem prin doua negatii. Aceste fapte tind mai curand sa probeze faptul ca cele doua religii erau, in fond, consubstantiale constituind, de fapt, doua etape evolutive ale unui fenomen religios unic a carui continuitate departe de a fi suspendata, mai degraba a fost intarita de revelatia cristica. Este foarte logic, in aceste conditii, sa consideram faptul ca venirea lui Cristos se inscrie in orizontul de asteptare al zamolxianismului care pregatea poporul pentru marea confirmare a venirii Mantuitorului.

De altfel, Invierea nu facea altceva decat sa reia scenariul zalmoxian. Mai surprinde pe cineva atasamentul dacilor pentru noul Zamolxes ? Si oare mai avea importanta ca numele acestui zamolxes era Isus, odata ce acest popor, spre deosebire de grecii care se pretind originea ortodoxismului, nu avea reprezentari antropomorfe ale zeilor ? Cu alte cuvinte religia dacica aflata pe o treapta superioara de abstractizare practica inca inainte de aparitia fizica a crestinismului porunca "Sa nu iti faci chip cioplit !" ca pe o manifestare naturala de viata spirituala.

Chiar si in viata laica dacii aveau acest principiu, de la ei nefiindu-ne cunoscute statui ale regilor sau preotilor lor. Este de la sine inteles ca admitand iconografia bizantina dacii au facut maximum posibil de concesie in materie de imagistica divina ca reprezentare antropomorfa a celor sfinte.

Nici nu se putea altfel la un popor care avea un numar atat de mare de pustnici. Si cum acestia reprezentau elita spiritualitatii religioase, intelegem si de ce religia dacilor condusa la nivelul teologic superior de acesti asceti, nu punea pret pe templele somptuoase. In fapt la Sarmisegetuza gasim practic singurul mare templu al imperiului dacic.

Asezamintele ascetilor daci din cele mai adanci salbaticii erau foarte modeste, fapt care a si ingreunat mult timp identificarea lor arheologica. Ceva mai mult, ca un act de continuitate, bisericile de brazi ale ciobanilor, mergand pe linia traditiei schimnicilor daci erau locuri sacre de cult in care unica imagine divina era cea din sufletul inchinatorilor izolati de lume.

La un asemenea popor de pastori un asemenea numar mare de asceti nu putea fi decat un fenomen firesc intemeiat pe izolarea omului. Se cunosc insa si cazuri dovedite de temple ale dacilor devenite biserici ortodoxe asa cum este binecunoscuta manastire Negru Voda de la Cetateni unde exista si azi o biserică rupestra in locul templului dacic.

Trebuie sa constatam insa ca elementele de continuitate zamoixianism-ortodoxism dacic (i.e. raman) sunt cu mult mai numeroase. Astfel structura clerului este si astazi aceeaasi ca si in imperiul dacic, biserica noastra avand o foarte numeroasa preotime monahala. In ceea ce priveste biserica in sine, in calitatea sa de constructie, trebuie sa remarcam deosebita ei modestie, principiul umilintei facand ca apropierea de natura sa mearga pana la a exista destule biserici de chirpici. Catedrala, structura somptuoasa atat de specifica occidentului si altor ortodoxii, apare la romani mult mai tarziu, si atunci ca act energic de respect al Sfintei Biserici din partea monarhilor romani care voiau sa impuna prestigiul acestei institutii in raport cu riturile concurente. Existenta binomului Rege-Mare Preot la daci se mentine la toti domnii romani carora cel mai de nadejde sfetnic si sprijin le era Mitropolitul Tarii.

Ceva mai mult, evul mediu consacra delimitarea atributiilor: preotii indiferent de grad neputand fi domni, iar domnii neputand intervenii cu nimic in cele bisericesti. Ambii inasa raspund in fata lui Dumnezeu pentru soarta poporului. Un moment clarificator de mare valoare in acest sens il constituie realitatea din jurul anului 1000 d.H. de care luam cunostinta din "**Codexul Rohonczi**" a carui traducere o datoram doamnei profesor Viorica Enachiuc, eminent arheolog, ligvist si etnolog (actualmente expert UNESCO). Conform acestui document, la acea data exista regatul feudal ortodox al Daciei condus de regele Vlad. Documentul ne face cunoscuti cei trei conducatori succesivi ai bisericii ortodoxe de atunci, adica episcopii Sova Trasiu, Niles si Timarion facand si precizarea gradului lor ecleziastic bizantin: acestia erau episcopi cu trei trabee. Ilustratia documentului constand in numeroase miniaturi, ne prezinta de numeroase ori (caci multe si erau) bisericile de atunci.

Trebuie sa subliniem faptul ca acestea au aceiasi structura cu a celor de zid din Hateg dar si cu a celor de lemn din Maramures, Bucovina si alte parti ale tarii. Acestea sunt dreptunghilare avand intrarea printr-un turn inalt in al carui varf este Sfanta Cruce si care turn avea adesea si functie de clopotnita. Steagurile religioase, prapurii, sunt deasemeni prezente si atunci ca si acum. Reprzentarile regelui care se roaga nu sunt nici ele o raritate. Ceea ce este deosebit de important este faptul ca acest regat care nu avea o capitala civila stabila, curtea fiind itineranta, ca si-n alte situatii in evul mediu (mai apoi capitalele stabile, ele insele scimband-si localizarea), avea totusi o capitala religioasa stabila. Este extrem de semnificativ faptul ca acest regat ale carui granite minime erau Dunarea/ Nistru/Tisa/Marea Neagra nu avea capitala religioasa in centru si nici macar excentrica (asa cum este azi Bucurestiul) ci pur si simplu periferica, adica la granita sudica, in insula Vicina (Ticina) pe Dunare (Pacuiul lui Soare). Faptul probeaza o realitate religioasa si lingvistica a acelor timpuri: autoritatea religioasa a acestui centru se extindea si asupra dacilor din sudul Dunarii astfel incat capitala religioasa a acestora sa fie practic in centrul ariei lingvistice a dacilor. Capitala trebuia sa fie pe teritoriul statului dacic pentru a fi sub protectia militara dar trebuia sa-i serveasca si pe dacii ramasi in afara statului, cu atat mai mult cu cat acestia erau deja confruntati cu fenomenul fragmentarii lingvistice a graiului nostru ca urmare a navalirii slavilor balcanici. Este o situatie in care continuitatea lingvistica si religioasa se impletesc alcatuind elementul poate cel mai caracteristic al fiintei dacilor de ieri si de azi. In privinta ritualurilor religioase si a structurii panteonului crestin ortodox al dacilor, cel mai important mecanism de instituire a continuitatii il constituie atat absorbtia si asimilarea ritualurilor religioase ale dacilor cat si instalarea unor elemente crestine in pozitiiile dominante ale religiei dacilor cu pretentii evidente de identificare. In cele ce urmeaza vom prezenta cateva asemenea exemple. Este bine cunoscut faptul ca dacii aveau ritualul tragerii sagetilor catre soare pe vreme noroasa.

Asupra interpretarii aberante a acestui ritual de catre grecii antici nu ne vom deranja cu nici un fel de comentariu, acesta fiind facut la vremea convenita de catre Mircea Eliade.

De asemeni fara prea multe comentarii, prezentam cu titlu de cadru general doua fapte sugestive, zicem noi. In China antica se trageau sageti asupra dragonului inghititor al soarelui, iar in America de Nord se trageau sageti de foc pentru reaprinderea soarelui. In privinta dacilor putem spune ca obiceiul era o forma de rugaciune, un act de veneratie prin care se solicita gratia divina. Ceva cam in felul aprinderii unei lumanari cu diferenta ca sageata revenea cu mesajul divin.

In acest sens amintim basmul voinicului tradat de fratii de cruce care dovediti vinovti isi cer iertare. Voinicul recurge la ritualul judecatii lui Dumnezeu prin tragere cu arcul: cei trei trag in sus fiecare cate o sageata. Sagetile celor doi se intorc si li se infig in capete omorandu-i. Sageata voinicului se infige in fata lui la picioarele sale. Dumnezeu pronuntase in mod clar sentinta. Dar poate ca in acest exemplu obiceiul ar mai pastra inca aparenta unui oarecare caracter laic.

Nu acelasi lucru se poate spune atunci cand este vorba de edificarea unei manastiri, a unei case a Domnului. Traditia spune ca Stefan cel Mare voind a face manastire pe malul Putnei (in Romania exista 11 dintre care 9 in Moldova), din motive pe care le vom discuta in alt loc, recurge la ritualul religios consacrat: se inchina, ia un arc, pune in el sageata, incordeaza arcul si slobozeste sageata. Aceasta se inalta in tariile cerului de unde se intoarce si cazand pe pamant aduce vointa lui Dumnezeu: acolo unde se infige sageata preotul va pune in numele domnitorului piatra sfantului altar. Astfel si-a facut Stefan cel Mare manastire de inmormantare, dar neaparat pe apa Putnei spre a fi simbol biruintei Domnului asupra diabolitei. Si acolo a fost inmormantat, acolo fiindu-i gasit scheletul cand austriecii au deschis mormantul si au constatat ca lui Voda ii fusese taiat capul. Acesta s-a intamplat dupa moarte si s-a facut dupa un mai vechi obicei despre care aflam din variantele mai vechi ale baladei Miorita.

Asa precum am mai spus lupul a fost pentru daci poate zeitatea cea mai importanta si eliminarea sa din religia dacilor era o imposibilitate, una cu care preotii ortodoxi ai dacilor nici au vrut nici au putut sa se confrunte, drept care l-au adus pe lup in biserica intr-un fel absolut specific. Lupul numai la romani are patru sfinti care ii sunt patroni. Este vorba despre sfintii Petru, Andrei si cei doi Dimitrie (din Tsalonic si din Basarabi). Este, in aceasta privinta, extrem de interesant faptul ca cei patru sfinti sunt de doua categorii.

Primii doi, Andrei si Petru sunt apostolii lui Cristos, deci provin din patrimoniul primar al crestinismului, in timp ce ultimii doi sunt de neamul nostru, ultimul(Sf. Dimitrie din Basarabi) fiind chiar pastor asa cum de la bun inceput noi neam de pastori am fost si am trait mult timp agatati de muntii nostrii, asa cum spunea Florus.

Sa revenim insa la primii doi caci pentru acestia este evident ca ne aflam in fata unui transfer de autoritate religioasa de la vechiul zeu lup spre noii sfinti. Este deosebit de semnificativ faptul ca unul dintre ei, Andrei este creditat a fi intemeietorul bisericii dacilor in timp ce al doilea este intemeietorul bisericii adversarilor lor adica al bisericii Romei.

Cum cei doi sunt frati naturali, frati de sange si cele doua biserici apar ca biserici surori mult inainte ca Bizantul sa se fi erijat in biserica separata. Iata cum tocmai in temeiul legaturii lor patronale cu lupul cei doi infratesc biserica noastra cu cea a Romei inainte ca cea bizantina sa fi existat.

Daca cei doi sunt mai curand patroni adoptivi ai lupului ultimii doi sunt patroni naturali caci fata de ei se spune despre lupi ca ar fi fiind cainii Sf. Dumitru. Dar pozitia lupului nu se limiteaza la atat. In Muntii Apuseni in postul Craciunului exista o zi a Lupului, cand pe ulitele satului se organizeaza o parada a mastilor avandul in frunte pe purtatorul mastii lupului recunoscut ca stapan suprem al lumii.

Atingerea lui aduce sanatate, noroc si bucurie. Ceea ce da insa intreaga masura a relatiei acestei cermonii cu dogma ortodoxa este faptul ca purtatorul mastii Lupului are in tot postul dezlegare avand voie si chiar obligatia de a consuma carne. Si daca acestea ar fi singurele exemple care se pot da, poate ca nu ar fi suficient, dar exemplele pot continua inca mult caci spre deosebire de altii dacii au avut o religie cu radacini adanci intr-un trecut multimilenar care in temeiul lungii sale evolutii a ajuns la dezvoltari teologice superioare care i-au permis sa anticipeze dezvoltarea crestinismului traindu-si prin el etapa superioara fara convulsiile violente ale altora sitliti sa renunte la mult prea rudimentarele lor concepte religioase.